

A je to původní?

Osudy inventáře zámku Slatiňany po roce 1945

Is it Original?

The Fate of the Inventory of the State Chateau Slatiňany after 1945

Jaroslav Bušta

Abstrakt: Příspěvek mapuje osudy inventáře Státního zámku Slatiňany, a to zejména v rozmezí let 1945–1953, tedy období konfiskace a zajištění movitého majetku včetně jeho vyřídění a odvozu v období existence Národního pozemkového fondu a Národní kulturní komise, okrajově se však věnuje i procesu úprav interiérů před rokem 1945. Podnětem k danému bádání se stala postupná rehabilitace nevhodnějších interiérů, jež je prováděna od roku 2010, a plánovaná expozice přibližující šlechtickou minulost tohoto sídla, a to i s dopomocí jeho autentického vybavení. Následovaly podrobné rešerše a archivní bádání v bohatých, avšak roztroušených pramenech k poválečným osudům zámku a jeho vnitřního zařízení. Prvními rešeršemi bylo zjištěno, že alespoň část původního mobiliáře uloženého přímo na zámku byla pro novou expozici využitelná a množství tzv. kmenového mobiliáře bylo stále dostačující, zvláště pokud by byly využity předměty, které byly v minulosti z různých důvodů z evidence vyškrtuty, ale nikdy nebyly vyhozeny, anebo se do evidence ani nikdy nedostaly. V mobiliáři však stále chybělo obrovské množství předmětů, které byly zachyceny na fotografiích z roku 1946, ukazujících slatiňanské interiéry před provedením vyřídění. Na základě údajů excerpovaných z archivních pramenů bylo následně možné detailně zachytit proces třídění a odvoz mobiliáře ze Slatiňan po druhé světové válce, jenž je představen v následujícím textu.

Klíčová slova: konfiskace; mobiliář; Národní kulturní komise; Národní pozemkový fond; interiérová instalace

Článek vznikl v rámci výzkumné oblasti *Tvorba metodik pro naplňování řádné správy památkového fondu zpřístupněného veřejnosti* financované z institucionální podpory MK ČR na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (IP DKRVO).

Abstract: The paper traces the fate of the inventory of the State Chateau Slatiňany, particularly in the period 1945–1953, i.e. the period of confiscation and securing of movable property, including its discarding and removal during the existence of the National Land Fund and the National Cultural Commission, but it also marginally focuses on the process of interior modifications before 1945. The impetus for this research was the gradual rehabilitation of the most valuable interiors, which has been carried out since 2010, and the planned exhibition presenting the aristocratic past of this mansion, also with the help of its authentic furnishings. This was followed by detailed research and archival research in the rich but scattered sources on the post-war fate of the chateau and its interior furnishings. The first searches revealed that at least some of the original furnishings stored in the castle could be used for the new exhibition and that the amount of so-called stem furnishings was still sufficient, especially if objects that had been removed from the records in the past for various reasons but had never been thrown away or never even entered the records were used. However, the furniture collection still lacked a huge number of objects that were captured in photographs from 1946, showing the interiors of Slatiňany before the “cleanup”. Based on data excerpted from archival sources, it was subsequently possible to capture in detail the process of discarding and removal of the furniture from Slatiňany after the Second World War, which is presented in the following text.

Key words: confiscation; furnishings; National Cultural Commission; National Land Fund; interior installation

The article was written within the research area *Creation of methodologies for the implementation of proper management of the heritage fund accessible to the public* funded by the institutional support of the Ministry of Culture of the Czech Republic for the long-term conceptual development of a research organization (IP DKRVO).

Úvod

Oblíbenou volnočasovou aktivitou v našich krajích je bezesporu navštěvování hradů a zámků. Motivací pro návštěvu může být obdivování architektury, uměleckých děl, řemeslného umu předků, touha poznat životní osudy jejich aristokratických obyvatel, anebo se prostě jen vrátit v čase a vnímat atmosféru dávných dob. Zvidaví návštěvníci

Obr. 1. August Carl Haun, zámek Slatiňany kolem 1850, zdroj: NPÚ, SZ Slatiňany

kladou mnoho různých otázek, včetně té nejméně frekventované: „A je to původní?“ Slovo „původní“ je velmi subjektivní a jeho podstatu lze vnímat z různých úhlů pohledu. Je daná věc originál, nebo kopie? Je to předmět vyrobený ve zdejších krajích, nebo v cizině? Byl vůbec majetkem osob, které expozice připomíná? Odpověď na tuto otázku bude nadále v textu chápána tak, že původním zařízením památkového objektu je to, které se v něm nacházelo v květnu 1945, kdy byl majetek konfiskován a předán Národnímu pozemkovému fondu. Následující řádky budou patřit osudům zámku Slatiňany a pátrání po jeho původním vnitřním zařízení, které podlehl po skončení druhé světové války vytříbění.

Auerspergové a Slatiňany

Majiteli slatiňanského zámku byla po dlouhých téměř 200 let knížata z Auerspergu, která mu vtiskla dnešní tvář a jejichž životní postoje, názory a osobnosti zaplnily interiéry mnoha cennými i užitkovými předměty. Jan Adam z Auerspergu (1721–1795), první z pěti generací slatiňanských knížat, nechal provést dvě barokní přestavby, které zámku po desetiletích úpadku přinesly patřičné místo mezi knížecími domy. To potvrzuje i popis panství Nasavrky z roku 1755: „*Slatiňanský zámek: k bydlení vrchnosti celkově opraven a opatřen mobiliářem. Zde se stará vrchnost o cizí hosty, kteří zde dočasně bydlí. Ostatně sídlí zde slatiňanský správce i panská klíčnice.*“¹ Další majitel Karel z Auerspergu (1750–1822) inicioval ve Slatiňanech vskutku velkolepou stavební činnost. Byly zbourány hospodářské budovy, vybudovány nové stáje, postaveno několik domů v okolí zámku, které měly sloužit k zajišťování jeho provozu, založen anglický park. Zámku Karel věnoval také náležitou péči a nechal jej zařídit a vyzdobit v klasicistním duchu podobně jako jím nově zbudovaný Karlslust v Dolních Rakousích. To ostatně dokazují pozdější akvarely uložené na zámku Žleby,² sondy ve slatiňanských interiérech provedené při stavebních aktivitách v letech 2017–2020 a popis nasavrckého panství z roku 1804 uvádějící: „*Ve Slatiňanech je obytný zámek pro Jeho Jasnost při nejvyšším příjezdu a je nyní možno říci, že byl zvětšen, zcela přestavěn a nově zařízen nábytkem.*“³

1 Státní oblastní archiv v Hradci Králové, archivní oddělení Zámorsk (dále jen SOA HK, AO Zámorsk), fond Velkostatek Nasavrky, inv. č. 3, Popis panství Nasavrky 1755.

2 Národní památkový ústav, mobiliární fond zámku Žleby, inv. č. ZL08284, Album akvarelů, kvašů a kreseb.

3 SOA HK AO Zámorsk, Velkostatek Nasavrky, kart. č. 110, sign. D XXIII/3, Popis panství Nasavrky 1804.

Obr. 2. František Josef z Auerspergu s dcerou Charlottou, 1903, zdroj: NPÚ, SZ Slatiňany

Od dob třetího z Auerspergů – Vincence Karla (1812–1867) můžeme sledovat velmi zajímavou, ačkoli jistě ne zcela ojedinělou praxi. Vybavení interiérů bylo do Slatiňan přiváženo z jiných objektů ve vlastnictví stejného majitele. Souběžně s úpravami Slatiňan totiž probíhaly stavební práce i na jiných rodinných sídlech, zámku ve Žlebech a paláci ve Vídni. Úpravy těchto objektů byly finančně velice náročné, a tak se zámek Slatiňany musel spokojit se skromnějšími rozpočty a mobiliářem, který byl označen na jiných sídlech jako v nich nadále nevhodný. Slatiňanům byla v této době určena funkce příležitostného letního sídla, kam se jezdilo trávit soukromý volný čas, do přírody, za koňmi, na hony a později i dostihy. Odhlédneme-li od investic do parku a obory, stavělo se ve Slatiňanech v tomto období dosti úsporně, neboť velké finance byly vkládány do úprav nedalekého zámku Žleby. Práce zřejmě nebyly v roce 1868 hotovy, neboť popis panství z tohoto roku uvádí: „*Knížecí zámek ve Slatiňanech: Tento zámek sloužil původně jako lovecký zámek, poté byl zařízen k náležitému obývání, v nynějším čase je rozšiřován přístavbou nového zámeckého křídla. Zámek má tři věže a je knížecky zařízen. Pro knížecí rodinu není dost prostorný, a proto je využíván pouze jako letní sídlo.*“⁴ Druhé období zásadních úprav, které zámku vtiskly jeho dnešní tvář, se uskutečnilo na sklonku 19. století, kdy se Slatiňany staly domovem, ve kterém našla zalíbení další generace – rodina Františka Josefa z Auerspergu (1856–1938). Ten po matce Vilemíně rozené Colloredo-Mansfeld (1826–1898) zdědil palác v pražské Karlově ulici, který se rozhodl částečně přebudovat na luxusní činžovní dům.⁵ Historické vybavení interiérů bývalého Colloredo-Mansfeldského paláce bylo posléze převezeno především do Slatiňan. O tom také ve svých pamětech hovoří Františkův synovec Alois z Auerspergu (1897–1984): „*Žleby dlely v časech mého dědečka. [...] Něco jiného byl zámek ve Slatiňanech. Můj strýc*

4 SOA HK, AO Zámorsk, Velkostatek Nasavrky, kart. č. 110, sign. D XXIII/5, Popis panství Nasavrky 1868.

5 VLČEK, Pavel, *Colloredo-Mansfeldský palác na Starém Městě pražském*, Praha 2015, s. 41.

jej vybavil především zařízením z pražského paláce podle své osobní ‚noty‘ a dobového vkusu.⁶ Převoz celých interiérů z paláce v Praze rozebraných na jednotlivé díly, jakými byly například podlahové parkety, vyřezávané obložení stěn, lustry či kachlová kamna, a mobiliáře v podobě obrazů, úložného, odkládacího i sedacího nábytku, se uskutečnil v prvních letech nového století. Umístění předmětů, které jsou dnes součástí pevné výzdoby a mobiliárního fondu zámku Slatiňany, v pražském paláci dokládá několik snímků uložených ve sbírce historické fotografie Ústavu dějin umění Akademie věd ČR (dále jen ÚDU AV ČR).⁷ Interiéry Slatiňan byly doplněny také o již nevyužívané prvky žlebského zámku. Bohatě vyřezávané obložení v slatiňanském Černém salonu bývalo dle akvarelu součástí žlebského Modrého salonu.⁸ Vlastní doplňování a zařizování interiérů ve Slatiňanech bylo doménou především paní domu. Z dochovaných skic a akvarelů na zámcích Slatiňany i Žleby je patrné, že některé části byly navrhovány jak Františkovou matkou, tak i manželkou.⁹

Po roce 1918 se František Josef Auersperg jako občan Československé republiky a důstojník v záloze československé armády stáhl do ústraní, zmizel z veřejného života a věnoval se plně ochraně zbývajících rodinného majetku před postupující pozemkovou reformou, podnikání a četným návštěvám členů své rodiny. Úpravy interiérů ve Slatiňanech se v této době projevily především v modernizaci technického vybavení, a to nejen hygienického zařízení, ale především ve velkoryse pojaté úpravě ústředního topení.

Univerzálním dědicem majetku se stal Františkův druhorozený syn Ferdinand z Auerspergu (1887–1942), který ve Slatiňanech mnoho času netrávil a informace o něm jsou v pramenech velmi skoupé. Jeho nečekané úmrtí 13. listopadu 1942 vyústilo v poměrně složité spory o dědictví. Nakonec se členové rozvětvené rodiny dohodli, že velkostatek Nasavrky se zámek Slatiňany, půlkou paláce v Praze a velkostatkem Dolní Kralovice na Vysočině zdědí Ferdinandův synovec JUDr. Josef Karel Trauttmansdorff (1906–1985), který žil s manželkou Blankou Batthyány (1911–1998) střídavě v Rakousku a Maďarsku. Po anexi Rakouska Německou říší v roce 1938 se jeho rakouská státní příslušnost automaticky změnila na říšskoněmeckou. Josef Karel jako příslušník Wehrmachtu v roce 1942 opustil armádu a ujal se vedení zděděného majetku, přestěhoval se do Slatiňan a s rodinou zde žil až do roku 1945. V armádě byl považován za nespolehlivého a dle svědeckého prohlášení JUDr. Radslava Kinského: „[...] byl Karel v naší rodině znám jako přesvědčený odpůrce nacistického režimu [...] do konce války se vyhýbal službě v německé armádě a styku s nacistickými a kolaborantskými živly.“¹⁰

Vyhláškou Okresního národního výboru v Chrudimi z 11. srpna 1945 byl Josef Karel Trauttmansdorff označen za osobu německé národnosti a jeho majetek konfiskován.¹¹ I přes protest a upozornění, že je státním příslušníkem rakouským a nikoli německým, byl vystěhován ze zámku a s celou rodinou obýval dvě místnosti parní pily v nedaleké Libáni. V únoru 1946 byl Josef Karel Trauttmansdorff s manželkou i dětmi odvezen nákladním automobilem do Rakouska k příbuzným na zámek Karlslust.

Konfiskace zámku

Období po druhé světové válce ve vztahu ke konfiskovanému majetku kulturní povahy podle prezidentských dekretů bylo donedávna prakticky nezmapované. V obecných intencích jej lze pochopit ze znění samotných dekretů, následně vydávaných zákonných opatření, směrnic, dohod mezi institucemi a nově také díky několika shrnujícím publikacím.¹² Velmi důležitou roli sehrály v poválečných osudech dnešních státních

6 AUERSPERG, Alois, *Menschen von gestern und heute*, 1982, nevydaný strojopis, s. 54.

7 Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., Sbírká historické fotografie, inv. č. 003288 až 003301.

8 Národní památkový ústav, mobiliární fond zámku Žleby, inv. č. ZL08288/012.

9 Národní památkový ústav, mobiliární fond zámku Žleby, album akvarelů a kreseb, inv. č. ZL08288.

10 BENDA, Josef, *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*, Praha 2010, s. 377.

11 TAMTÉŽ, s. 373.

12 UHLÍKOVÁ, Kristina, *Národní kulturní komise 1947–1951*, Praha, 2004, dále TATÁŽ – JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita – ČISAŘOVÁ Jitka – UHLÍK Jan, *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*, Praha 2017.

Obr. 3. Josef Karel Trauttmansdorff, 1940, zdroj: NPÚ, SZ Slatiňany

hradů a zámků dvě instituce. První byl Národní pozemkový fond (dále jen NPF), určený k převzetí konfiskovaného majetku dle dekretu č. 12/1945 Sb., kterým byl zároveň zřízen. Druhou institucí byla Národní kulturní komise (dále jen NKK), jež vznikla na základě zákona č. 137/1946 Sb. z 16. května, a to pro správu státního kulturního majetku. Svou činnost zahájila počátkem roku 1947. Mezi její hlavní činnosti patřil výběr, převzetí, správa a prezentace nejhodnotnějších hradů a zámků ve státním vlastnictví – nejprve 48 objektů, po roce 1948 navýšeno na 100 objektů. NKK prováděla také výběr, třídění a správu nejcenějšího mobiliáře a knih z konfiskovaných objektů, a to pro vlastní potřebu či pro sbírkové, vědecké a jiné státní instituce, do jejichž správy byl majetek touto institucí svěřován. Jaká panovala situace ve Slatiňanech po skončení druhé světové války, nám poodhalí následující řádky.

Již 9. května 1945 byla na majetek JUDr. Josefa Karla Trauttmansdorffa uvalena nucená správa národním výborem ve Slatiňanech. Ještě téhož dne odpověděl dosavadní majitel dopisem, kterým vzal nucenou správu s výhradou na vědomí.¹³ O instalaci nucené správy byl informován Zemský národní výbor v dopise ze dne 18. května 1945.¹⁴ Situace na zámku krátce po skončení války je zachycena v dodatku ke zmíněnému dopisu, v němž podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkoprávních jednání a o národní správě žádal Národní výbor Slatiňany zavedení národní

13 Archiv státního zámku Slatiňany, kart. č. 12, inv. č. 2232, dopis Dr. Josefa Trauttmansdorffa Národnímu výboru ve Slatiňanech z 9. 5. 1945.

14 SOA HK, AO Zámorsk, fond Národní pozemkový fond Ministerstva zemědělství, dále jen NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76, dopis Národního výboru Slatiňany Zemskému národnímu výboru o zajištění majetku J. K. Trauttmansdorffa ve prospěch ČSR, 18. 5. 1945.

DR. JOSEF TRAUTTMANSDORFF
Slatiňany u Chrudimě.

překlad.

Dne 9. května 1945.

pol. 6

Národnímu výboru

v Slatiňanech.

Dnešním nařízením postavili jste můj a mé matky majetek ležící v Republice Československé pod nucenou správu, poněvadž jsme příslušníci Německé Říše.

Nabyli jsme však příslušnost do Německé Říše teprve obsazením Rakouska v roce 1938 nuceně. Dříve jsme byli státními příslušníky rakouskými. Následek rozbití německé Říše pozbuje naše říšská příslušnost moci. Budeme opět moci dostati rakouskou státní příslušnost, snad se i budeme ucházeti o českou státní příslušnost.

Beru tudíž uvalení nucené správy na vědomí s výhradou, že může vývinem státoprávních poměrů nastati změna našeho nynějšího právního postavení.

J. Trauttmansdorff v. r.

Obr. 4. Dopis Josefa Karla Trauttmansdorffa Národnímu výboru ve Slatiňanech z 9. 5. 1945, zdroj: NPÚ, SZ Slatiňany

správy: „Zámek po příchodu Rudé armády touto zabrán a nyní se v zámku nalézají jednak úřadovny armády a jednak pokoje sloužící důstojníkům za byty.“¹⁵ Příslušníci Rudé armády se v prostorách zámku nechovali přímo destruktivně, ale přesto z původního zařízení zámku byl odcizen či zdevastován neznámý počet předmětů, neboť se národní správa později přihlásila o náhradu způsobených škod pobytem vojsk v zámku částkou 168 300 Kč: „... za škody způsobené příslušníky Rudé armády odcizením různých cenností, obrazů a 6 loveckých pušek.“¹⁶ Po stavební stránce byl stav interiérů a jeho zařízení uspokojivý, o čemž svědčí série fotografií z roku 1946.¹⁷ Národní správa byla

15 SOA HK, AO Zámrsrk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76, dodatek dopisu Národního výboru Slatiňany Zemskému národnímu výboru o zajištění majetku J. K. Trauttmansdorffa ve prospěch ČSR, 22. 5. 1945.

16 SOA HK, AO Zámrsrk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76, Zpráva o likvidaci národní správy velkostatku Slatiňany ze dne 23. 5. 1948, s. 4.

17 NPÚ, Sběrka fotografické dokumentace NPÚ, Slatiňany 1946, inv. č. N035681, N036570 až N036580, N036609, N036610, N036622 až N036626, N036686, N036689, N036690, N036694, N036702 až N036704, N063444, N063444A až N063444F, N063445, N063445A, N063445G, N063445H, N063445CH, N063445L, N063445O, N063445U.

IV. Odvozy.

- ✓ IV/1 Koncept spisu č. 1846/48 o převzetí konfiskátů Voj. hist. museem s potvrzením o převzetí /ze spisu č. 1846/48/
- IV/2 Koncept spisu č. 1846/48 o převzetí různých museálííř Ústavem pro dějiny umění Karlovy university /ze spisu č. 1846/48/ srovn. II 11
- ✓ IV/3 Potvrzení Uměš. prům. musea 1911/48 o převzetí porcelánových předmětů
- IV/4 Potvrzení Uměš. prům. musea č. 2847/48 o převzetí předmětů /II/3/
- IV/5 Seznam předmětů vybraných jako státní kulturní majetek do správy NKKomise a určeným pro sběrnou státního zámku Žleby /srovn. II/2 a poznámku/
- ✓ IV/6 Koncept spisu č. 5541/48 o převzetí fotografií ze zámku Mímoň a Slatiňany Náprstkovým museem s potvrzením o převzetí ze spisu č. 5541/48/
- IV/7 Revers Národního musea, divadelní oddělení č. 3619/48 o převzetí věcí ze Slatiňan a zámku Loksany /srovn. II/4/
- ✓ IV/8 Potvrzenka NPFondy č. 5542/48 o převzetí bedny se stříbrnými předměty /ze spisu č. 5548/48/
- ✓ IV/9 Koncept spisu č. 5543/48 o převzetí 3 balíků map Státní sbírkou mapovou s potvrzením o převzetí /ze spisu č. 5543/48/ a spise č. 6336/48 se seznamem převzatých konfiskátů
- IV/10 Revers Náprstkovy musea č. 6111/48 na knižní konfiskáty uložen ve sbírce /srovn. II/5/
- IV/11 Revers Vojenského historického musea č. 7255/48 na převzetí rytiny a fotografie ze zámku Kunratice, Roztčž, Slatiňany a Loučeň /uložen ve sbírce /srovn. II/7/
- IV/12 Revers Národního technického musea č. 7259/48 na fotografie ze zámku Slatiňany, Lahošt a Vínof /uložen ve sbírce /srovn. II 8
- IV/13 Revers Národní galerie, grafické sbírky č. 7280/48 na rytiny a kresby - uložen ve sbírce /srovn. II 9/
- IV/14 Revers Voj. historického musea č. 7045/49 na převzetí sošky, fotografie a rytiny /srovn. II/10
- ✓ IV/15 Spis . 6138/51 o duplikátech, svěřených museu ve Slatiňanech
- IV/16 Převoz předmětů z min. st. kontroly do Ploskovic a na Zbraslav. /viz II/13/
- IV/17 Převoz věcí na státní zámek Jemništč /srovn. J. III/156/
- IV/18 ✓ 9.238/54 převa uobřpau d Hrb, pal d. N. Hradí a b. d. ✓
- IV/19. 1040/59 1328/59 převa krotom na st. a. Hluboké sběr klt. knihovny

Obr. 5. Soupis dokladů o odvozech mobiliáře ze Slatiňan, zdroj: NA, fond SPS-D, kart. 103, inv. č. 171

Zemským národním výborem zavedena 23. července 1945¹⁸ a zrušena až 9. listopadu 1948. Mezi národní správce byl zpočátku jmenován také komisař Národního muzea RNDr. Karel Tábořský (1906–1988), jehož úkolem byla správa zámku a zajištění¹⁹ vnitřního zařízení včetně zde deponovaných předmětů Národního muzea a obrazů z majetku hlavního města Prahy, mezi nimiž se nacházely také svinuté role Muchovy *Slovanské epeje*.²⁰ Z archivních dokumentů nepřímo vyplývá zájem Národního muzea o převzetí

18 SOA HK, AO Zámorsk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76, dopis Zemského národního výboru Ing. J. Slejškovi týkající se zavedení národní správy a jmenování národních správců s uvedením dotčených nemovitostí a podniků, 23. 7. 1945.

19 Archiv státního zámku Slatiňany, kart. č. 12, inv. č. 2276, dopis MNV Slatiňany neuvedenému konzervátorovi Státního památkového úřadu ze dne 12. 10. 1945.

20 Sdružení výtvarných kritiků a teoretiků, *Almanach Slovanské Epeje*. Praha 2011, s. 116.

zámku včetně jeho mobiliáře, čemuž nakonec, jak vyplývá z dalšího vývoje, Ministerstvo zemědělství (dále jen MZe) nebylo nakloněno.

Na základě jednání proběhlého dne 10. srpna 1945 v kanceláři MNV ve Slatiňanech²¹ bylo dohodnuto, že podnik Státní lesy a statky převezme veškerý lesní majetek, do kterého byl zahrnut i zámek s přílehlými budovami, což potvrdil zápis z 21. září 1945.²² O půl roku později byl po reorganizaci uvnitř MZe zámek přidělen I. odboru pro zemědělské výzkumnictví. V protokolu z 16. dubna 1946 je uvedeno, že „1/ budova i park budou udržovány v dobrém stavu, pod dohledem Státního památkového úřadu v Praze, 2/ veškeré úpravy budou prováděny jen se souhlasem tohoto úřadu, 3/ výběr zámeckého mobiliáře, který zůstane v budově, provedou zástupci oddělení IX/3, Národního pozemkového fondu a min. školství a osvěty. Užitek inventář, který v budově zůstane, má být oceněn a protokolárně předán.“²³ Od této chvíle byl zámek postupně adaptován pro budovanou Státní hipologické muzeum, a to ve spolupráci s NKK, která sice zámek do své správy nepřevzala, ale při třídění mobiliáře v konfiskovaných zámcích prováděla výběr předmětů pro vznikající expozici. Mezi tříděné předměty určené pro Slatiňany patřily portréty koní, výjevy ze stájí, hřebčinců, jízdařů, dostihů, parforsních honů, postroje, čabraky, bičůky, ceny z dostihů a podobně. Vzhledem k velkému množství vlastních předmětů ve slatiňanských interiérech bylo nutné začít s jeho vyklizením, aby mělo muzeum dostatečné množství prostor pro postupně navážené sbírky. O naléhavosti vystěhování informoval dopis z 23. října 1947, ve kterém MZe žádalo rychlé vyklizení objektu ze strany NPF, a to v součinnosti s NKK.²⁴ V té době, jak bude uvedeno dále, už však byla podstatná část zámeckého mobiliáře odvezena.

Druhého března 1953 byl zámek prohlášen za státní kulturní majetek a 12. června 1953 byl areál odevzdán do správy Ministerstva školství a osvěty – Státní památkové správy (dále jen SPS), od roku 1960 byl ve správě Okresního národního výboru v Chrudimi a od 1. ledna 1974 Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Pardubicích. Dnes je zámek Slatiňany ve správě Národního památkového ústavu (dále jen NPÚ).

Vytrídění mobiliáře a jeho poválečné osudy

Vlastní vytrídění státního kulturního majetku v konfiskovaných objektech prováděly třídicí komise složené z pracovníků NPF a NKK, kteří se řídili dohodou o spolupráci mezi těmito institucemi a od konce roku 1949 směrnici obsahující pokyny pro výběr předmětů. Komise při vytrídění využívala základní soupis mobiliáře, který byl připraven dosavadním správcem, tedy NPF. Poté byl zahájen proces třídění, během kterého byly vybírány předměty pro NKK, sbírkové a kulturní instituce, vědecké ústavy či vládní organizace. Detailně je práce NKK a proces vytrídování konfiskovaných objektů sepsán v publikaci Kristiny Uhlíkové *Národní kulturní komise 1947–1951*.²⁵

Pátrání po původním mobiliáři zámku Slatiňany vyžaduje orientaci v inventárních číslech, kterých si předměty nesou často hned několik a která odkazují na různé inventáře a soupisy vznikající za různých okolností. Současná inventární čísla užívaná jednotlivými institucemi jsou sama o sobě v pátrání prakticky bezcenná. Pro ztotožnění předmětů je nutná provázanost na historické inventární číslo sahající do období druhé poloviny 40. let 20. století. V prostředí NPÚ tuto provázanost zajišťují čísla v tzv. černých knihách – evidenčním nástroji, který vznikl v 50. letech a který je dodnes nepostradatelným a často nepřekonaným zdrojem informací. Slatiňanské černé knihy obsahují tzv. nové číslo udávající

21 SOA HK, AO Zámorsk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76, Zjištění možnosti umístění pokusného hřebčinu Státní výzkumné stanice zemědělské v Průhoncích na objektech velkostatku Nasavrky.

22 SOA HK, AO Zámorsk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76, Zápis z 21. 9. 1945 o předání majetku J. K. Trauttmansdorffa a M. Trauttmansdorffové československému státu do správy ministerstva zemědělství.

23 SOA HK, AO Zámorsk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76, protokol o přidělení majetku vč. zámku Slatiňany do správy a užívání MZe, pro zemědělské výzkumnictví, 16. 4. 1946.

24 Archiv státního zámku Slatiňany, kart. č. 17, inv. č. 4862, Žádost MZe ze dne 23. 10. 1947 o uvolnění zámku Slatiňany adresovaná NPF.

25 UHLÍKOVÁ, K., *Národní kulturní komise, proces vytrídění uveden na s. 34–44.*

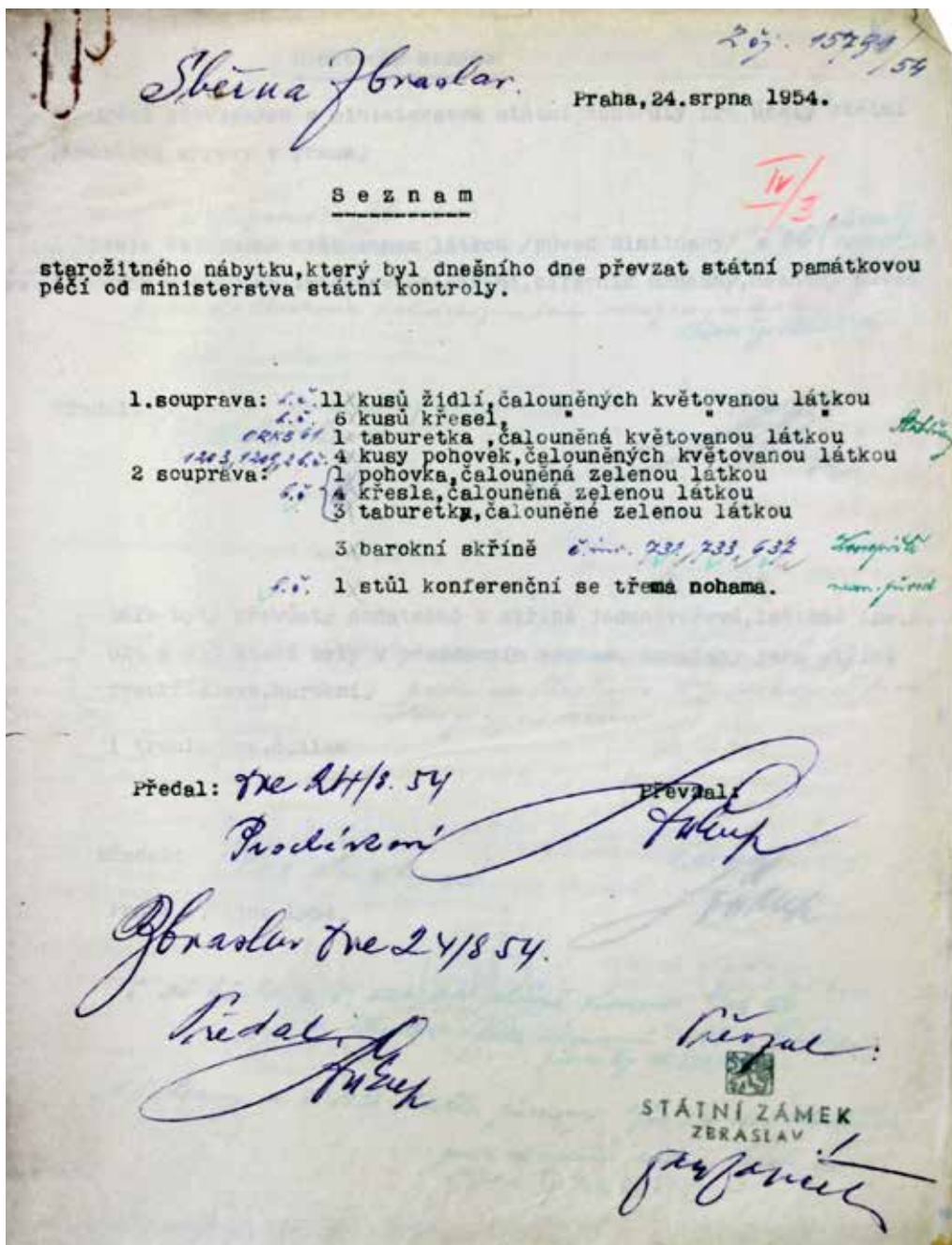
Slatinanech pro ministerstvo zahraničních věcí.

1. Barokisující sekretář z l.čtvrtletí XIX. století /pokoj Ferdinandanda/
2. Barokní sekretář dvojetážový s nového salonu.
3. Renaissanceující kabinet na čtyřnohé podstavci, nošení část dvojkr.
s architektonickým prostorem , uprostřed s intarsovanými zásvrkami.
Stylová kopie XIX. stol. z černého salonu.
4. Prádelník barokisující - toil. pokoj starého pána.
5. Truhla intarsovaná barokisující s figurálními motivy - chodba II p.
6. " " páskové hvězdice - II poschodi, chodba.
7. Truhla s bošázemi ranního baroka - II poschodi - chodba.
8. Úplná postel čalouněná / nová ložnice./
9. Vyřezávaná lavička ve stylu ranního baroka /věž/.
10. Rokkový stůl s hnědou deskou, pestře kolorovaný, čtyřnohý, nový salon.
11. Stolička čtyřnohá intarosovaná /toil.pokoje starého pána/.
12. Židle barokisující, zelené čalouněná /salon Ferdinandův/.
13. 1 catger, bílý se zeleným z klavírního salonu.
14. 21 souprava , 8 židlí, 2 křesla, 2 malých pohovek a veliká trojdiľ.
pohovky z klavírního pokoje, kopie rokoka, bílé a zelené.
22 - 24 3 židle rokokové z pracovny nade mlynem
1 křeslo, stejného typu z pracovny nade mlynem.
26 - 30 5 přístavních stolečků se soustruhanými nohami.
31. Koš rokokisující / na dříví s pletivovým potahem /
z XXXXXXXXX pracovny nade mlynem.
32. Malý proutěný koš na papír.
33. Prádelník s páskovou a kosočtverečnou intersii /ložnice
nade mlynem.
34. V stojan na obrazy , obyčejný /malířská štafle/.
35.- 36. Dva stolečky kruhové, jednoohé z knihovny.
37. Malá truhla intarovaná s letopočetem 1725- /pokoj
toil. kněžny/
✓ Intarsováný stůl čtyřnohý s čínskou dekorací pod sklenou deskou.
39. Zelené čalouněné křeslo - /salon Ferdinandův/.
- 40.-44. Pět křesel rokokových, bílé- zelené z růžového salonu.
- 45.-46. Dvě židle slohu Ludvíka XVI. bíle-modré /ložnice starého pána/.
47. Křeslo zelené čalouněné s tvrdým polštářem - knihovna.
- 48.-49. Dva měkké polštáře oválné a čtyřhranné /pracovna kněžny/.
50. Šachový stolec leštěný, intarsován z černého salonu.
51. Jicí stolec bohatě intarsován z růžového salonu.
- 52-53. Dvě šestinohé malé pohovky z růžového salonu.
- 54 - 58 Tři křesla a dvě židle rokokové z dětského salonu.
58. Koš na papír z knihovny.
60. Velká trojílná rokoková pohovka z růžového salonu.
61. Stůl čtyřnohý s barokní řezbou a deskou s figurální intersii
- růžový salon.
Jedno křeslo rokoko nový salon.
Čtyřnohá pohovka rokoková /dětský salon/.
64. Čtyřnohý stolec se šachovníci vykládaný dětský pokoj.
65. 66 dva železné koše barokisující na květiny - balkon.
67. 68 dva leštěné stolky intarsovány z II. patra.
69. Čajový stolec z bambusových tyčí a platenou deskou z jídelny.
- 70 - 71. Dvě křesla rokoková z nového pokoje.
- 72 - 73. Dvě židle čalouněné, rokoko, bíle-zelené, nový pokoj.
74. Leštěný stolec z II. patra.
75. Dvě popruhowé stoličky na zavazadla II patro.
77. Stoleček nízký pod květiny , černý salon Ferdinanda.
78. Stojan na ručníky bílý zelený ,XXXXXXXXX nová ložnice.
79. Proutěný zelený koš na papír. nový salon.

Obr. 6. Seznam předmětů vyříděných pro Ministerstvo zahraničních věcí (část), zdroj: Archiv Ministerstva zahraničních věcí

pořadí v daném fondu a tzv. staré číslo odpovídající soupisu NPF vzniklému buď novou inventarizací, nebo doplněním staršího inventáře. Ve Slatiňanech byl doplněn soupis z 1. prosince 1941 poskytnutý správcem zámku Bedřichem Kořínkem,²⁶ jehož kopie byly odeslány NPF v Praze a jednu kopii měl u sebe národní správce Karel Táborský. Předměty

26 SOA HK, AO Zámorsk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 81, Velkostatek Slatiňany okres Chrudim – likvidační zpráva ZNV – opis, 19. 2. 1949. Autor však doposud tento inventář ani na zámku Slatiňany, ani ve studovaných archivních fondech nenalezl.

Obr. 7. Seznam předmětů vytríděných na Ministerstvu státní kontroly určených pro zámek Zbraslav, po roce 1963 pro Kancelář předsednictva vlády, zdroj: NA, fond SPS-D, kart. 103, inv. č. 171

byly po vytrídění svěřeny NKK do správy jiných institucí na základě protokolů s inventárním číslem NPF, krátkým popisem a cenou stanovenou na základě odhadu dle předválečných cen na trhu se starožitnostmi.²⁷ Celková eliminace mobiliáře byla ve Slatiňanech v hodnotě 1 336 850 Kč, což je jedna z nejvyšších částek mezi vytríděvanými objekty NKK.²⁸

27 UHLÍKOVÁ, K. – JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, D. – CÍSAŘOVÁ, J. – UHLÍK, J., *Šlechtická sídla*, s. 50.

28 ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. XVII, inv. č. 1783 až 1793.

Informace o osudech původního zámeckého inventáře jsou zachyceny ve fondech Národního archivu (dále jen NA), ÚDU AV ČR a SOA HK, AO Zámorsk. Velké množství dokladů z poválečného období je také uloženo v archivu zámku Slatiňany. Z bohaté pramenné základny je možné zrekonstruovat pohyb mobiliáře ze Slatiňan směrem k dalším institucím.

V NA jsou ve fondu Státní památková správa – dodatky ve složce vedené k zámku Slatiňany seznamy dokladů v sekcích „II. Eliminace“, „IV. Odvozy“ a „V. Reverzy“.²⁹ V nich je podchycen základní přehled o pohybu původního zařízení s uvedením odkazu na příslušné číslo spisu, potvrzení či reverz a přejímající instituci. V některých případech však chybí vlastní seznamy mobiliáře. Prázdná místa zaplňují archivní fondy Národní kulturní komise v ÚDU AV,³⁰ zámku Slatiňany či institucí, kterým byl majetek svěřen do správy. Doklady se často překrývají, neboť jde o opisy či průklepy téhož, ale vzájemně se velmi dobře doplňují.

Archivní fond Národní pozemkový fond Ministerstva zemědělství – úřadovna Pardubice (1945–1959) uložený v SOA HK, AO Zámorsk přinesl záznamy o rozsahu konfiskovaného majetku především ve vztahu k pozemkům, budovám, provozům a zajištěné finanční hotovosti. Velké množství dokladů³¹ obsahuje také žádosti o přiděly majetku a jejich vypořádání, osudy zámeckého archivu, dále převody a prodej užitkového inventáře (např. klavírní křídla, lovecké pušky, méněcenný nábytek, seznam svršků atd.). Velmi zajímavé jsou seznamy zlata, stříbra, šperků, vína a dalšího alkoholu převáženého v roce 1946 na NPF do Prahy.³² Uveden je zde detailní soupis 446 lahví alkoholu, 46 kazet se stříbrnými přibory a bedna se šperky a cennostmi. Část šperků byla později, v roce 1961, vytržena v Ústředním skladu předmětů z drahých kovů prohlášených za státní kulturní majetek pro Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze (dále jen UPM).³³

Velmi důležitý dokument poodhalující proces výběru a třídění mobiliáře ve Slatiňanech je zápis³⁴ o komisionálním jednání na zámku Slatiňany ve dnech 18. až 20. února 1947, kterého se za NKK zúčastnil její předseda Zdeněk Wirth (1878–1961), dále předseda památkového referátu NPF Jaromír Soukup a za správu zámku Bedřich Kořínek. V zápise je v úvodu uvedena informace o již proběhlém převozu mobiliáře, a to pro pracovníky Nejvyššího účetního kontrolního úřadu, Ministerstva informací a ředitele hřebčína Slatiňany Ing. Čecha. Dále je zde uvedeno, že veškeré předměty, které NKK vybrala, byly sneseny do tří místností a že „z nich si ještě vybere Státní galerie a UPM – zbytek bude odvezen na objekt I. kategorie Žleby“. Zápis obsahuje také informaci o výběru předmětů pro Pražský hrad, mexické velvyslanectví a pro Ministerstvo zahraničí. V případě Mexického velvyslanectví je v zápisu uvedeno, že jde o předměty s určením pro Turbovský palác, který zakoupilo Japonsko pro potřeby svého velvyslanectví. To zde sídlilo v průběhu 20. a 30. let 20. století a později opět po roce 1957. *„Po druhé světové válce až do znovuvetření japonského velvyslanectví v budově do podepsání příslušné dohody dne 13. února 1957 byl objekt s největší pravděpodobností v národní správě a o jeho využití nemáme žádné dokumenty. Dle informací pamětníků bylo skutečně v budově mexické velvyslanectví, avšak bližší údaje nemáme k dispozici.“*³⁵ Mobiliář byl tedy Mexickému velvyslanectví zřejmě pouze zapůjčen, ale jeho další osudy jsou autorovi neznámé. Kuriózní je výběr předmětů pro ředitele kladubského hřebčína Jindřicha Steinitze, které „se svolením ředitele NPF označila jeho choť“. Výběr a předání tohoto inventáře pro výše

29 NA Praha, fond SPS-D, kart. 103, inv. č. 171.

30 ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. XVII.

31 SOA HK, AO Zámorsk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76 a 81.

32 SOA HK, AO Zámorsk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 81, Soupis obsahu sklepa a seznam stříbra, 22. 11. 1946.

33 NA Praha, fond SPS – D, kart. 103, inv. č. 171, Dohoda č. j. 2076/61 o převodu správy předmětů z drahých kovů a jiných materiálů Uměleckoprůmyslovému muzeu v Praze z 8. 11. 1962.

34 ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. XVII, inv. č. 1783, Zápis o komisionálním jednání na zámku ve Slatiňanech ve dnech 18.–20. února 1947.

35 E-mail Ing. Bohumila Drzky, pracovníka Japonského velvyslanectví, autorovi článku ze dne 19. 9. 2018.

Obr. 8. Růžový salon v roce 1946, zeleně označené předměty se nacházejí k roku 2023 ve Slatiňanech, červeně označené jsou v dispozici jiných institucí, zdroj: NPÚ, Sbírka fotografické dokumentace

uvedené instituce se odehrály dříve, než byly Slatiňany oficiálně jako objekt ve správě NPF vytrženy, což bylo urgováno i ze strany MZe v říjnu 1947.³⁶

Předměty odvezené na Nejvyšší účetní kontrolní úřad, později přejmenovaný na Ministerstvo státní kontroly, byly součástí zařízení tamních kanceláří. V roce 1954 ministerstvo požádalo SPS o vytržení a převzetí tohoto umělecko-historického mobiliáře. Vytržení proběhlo dne 23. srpna 1954 a pořízeny byly tři seznamy³⁷ – předměty původu Slatiňany, původu Konopiště a neznámého původu putovaly do sběrný SPS v paláci Kinských na Staroměstském náměstí. Dokument uvádí: „*Mobiliář bude odvezen ve dnech 24 až 27 do sběren SPS. A to 3 barokní skříně menší a nižší, obě soupravy sedacího nábytku s květovaným potahem i se zeleným potahem budou převezeny na Zbraslav. Ostatní mobiliář převezme se do sběrný v Ploskovicích.*“³⁸ Zbraslavská část inventáře se stala v roce 1963 předmětem převodu na Kancelář předsednictva vlády.³⁹ Předměty uložené v Ploskovicích byly buď ponechány na místě, nebo později odvezeny na zámek Zákupy a Libochovice, svěřeny divadlu v Teplicích či prodány společností ARTIA.⁴⁰

Předměty vybrané pro Pražský hrad jsou v zápisu označeny následovně: „*vybrána série 20 kusů nejhonosnějších nábytků z nejlepšího francouzského období a mimo to repliky holandských intarzovaných stolů.*“⁴¹ V Archivu Kanceláře prezidenta republiky vznikl dle podacího protokolu spis sign. D 12718/46, který obsahoval dokumenty ZNV v Praze a MZe z roku 1946 týkající se záměru zachovat zámek pro Národní muzeum, zámeckých sbírek a námitek proti parcelaci. Tento spis byl ale bohužel zničen ve

36 Archiv státního zámku Slatiňany, kart. č. 17, inv. č. 4862, Žádost MZe ze dne 23. 10. 1947 o uvolnění zámku Slatiňany adresovaná NPF.

37 NA Praha, fond SPS – D, kart. 103, zpráva o vytržení mobiliáře z Ministerstva státní kontroly dne 23. 8. 1954 s č. j. 15791/54-SPS.

38 TAMTÉŽ.

39 NA Praha, fond SPS – D, kart. 103, Dohoda o převodu správy národního majetku mezi Ministerstvem školství a kultury a Kancelář předsednictva vlády pod č. j. 2672/63-SPS.

40 Národní památkový ústav, státní zámek Ploskvice, doklady zaslané autorovi článku vedoucí správy objektu Janou Zimandlovou.

41 ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. XVII, inv. č. 1783, Zápis o komisionálním jednání na zámku ve Slatiňanech ve dnech 18.–20. února 1947.

Obr. 9. Černý salon v roce 1946, fialově označené předměty se ve Slatiňanech k roku 2023 nenacházejí, jsou buď zcizeny, nebo v dispozici jiných institucí, zdroj: NPÚ, Sběrka fotografické dokumentace

skartačním řízení roku 1966. V inventárních knihách Oddělení uměleckých sbírek Správy Pražského hradu se v záznamech z let 1947–1952 dle sdělení dr. Herdy žádné předměty s původem Slatiňany nenacházejí.⁴²

Největší množství předmětů pro vládní úřady bylo zástupci NPF za přítomnosti Zdeňka Wirtha jako zástupce Ministerstva školství a osvěty vybráno pro Ministerstvo zahraničí (dále jen MZ). V zápisu z února 1947 je uvedeno: „V rámci akce zařízení 12 velvyslaneckých budov a Černínského paláce vybráno větší množství mobiliáře.“⁴³ Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR zaslal správě zámku po vznesení dotazu k osudům slatiňanského inventáře dva detailní seznamy převzatého mobiliáře – první je soupis sestavený na zámku Slatiňany 20. 2. 1947 a druhý pořízený 1. 3. 1947. Oba seznamy obsahují celkem 237 kusů nábytku a dalšího zařízení. Bohužel bližší informace o těchto předmětech nejsou autorovi známy, až na dvě čínské vázy z Růžového salonu, které by měly být dle sdělení pracovníků MZ umístěny na konzulátu v New Yorku, a ložnicový set zapůjčený MZ na zámek Fryštát v Karvině a soubory nábytku v budovách velvyslanectví České republiky v Ankaře a Haagu.

Zajímavá situace odrážející změnu společenských poměrů v druhé polovině 40. let panovala kolem mobiliáře zakoupeného Miroslavem Čechem. Ing. Miroslav Čech, správce slatiňanského pokusného hřebčína, převzal dne 17. ledna 1947 mobiliář z několika ložnic pro hosty i hlavních společenských salonů (15 kusů nábytku a 29 kusů doplňků v podobě osvětlovacích těles, záclon, táců atd.) v hodnotě 15 222 Kč.⁴⁴ Výměr NPF schvalující

42 E-mail dr. Martina Herdy, vedoucího Oddělení uměleckých sbírek SPH, autorovi článku ze dne 3. 5. 2017.

43 ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. XVII, inv. č. 1783, Zápis o komisionálním jednání na zámku ve Slatiňanech ve dnech 18.–20. února 1947.

44 SOA HK, AO Zámorsk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76, Soupis odprodáných předmětů Ing. Čechovi, 19. 2. 1947.

prodej byl ale sepsán o více než měsíc později. V následujícím roce po únorovém puči byl Miroslav Čech zproštěn funkce a vyzván k vrácení odkoupených předmětů, a to z důvodu, „že v době okupace nebyl národně a politicky zcela spolehlivým a v nynější

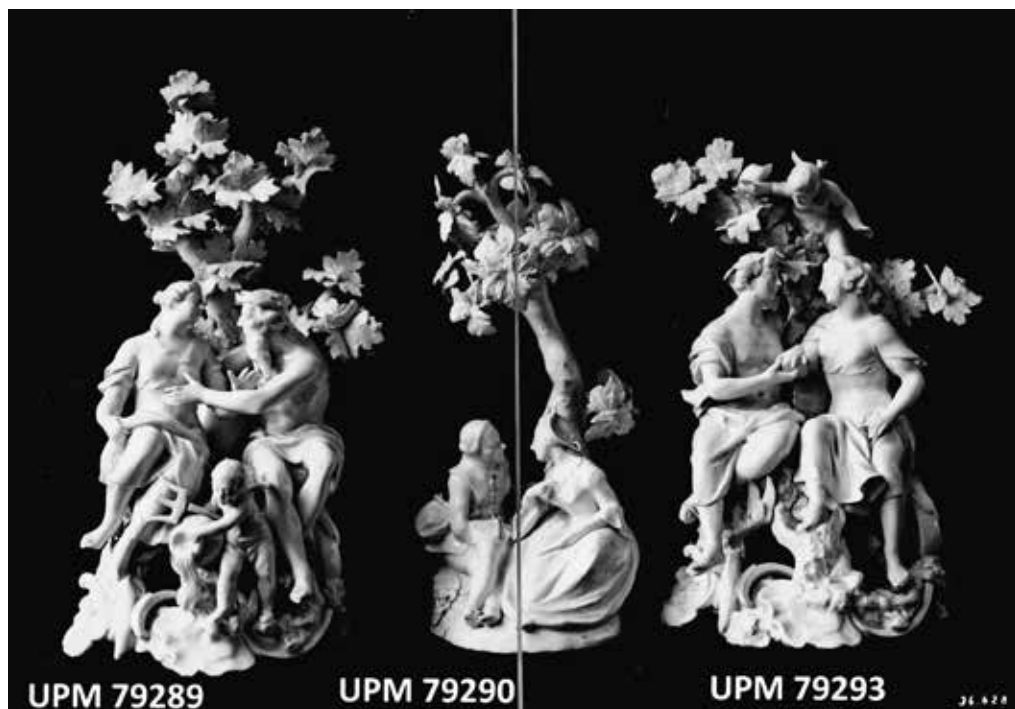
inventáře zámku: S l a t i ě n y, okres Chrudim.					List čís.: 13.
Inv. číslo		Popis předmětu	Stav	Cena	Poznámka o pohybu
nové	staré				
		Místnost číslo 44 předpokoj ložnice - výstavní.			
306.	125.	olej-glas:preklizka:belous v ohlasec v přirod, hněd. zlac. rám, r. 57x55 cm.	I. X	3.000.-	X 44 I děts
307.	293.	foto olejomalby: společnost na mu- -lách zlac. rám, r. 38x28 cm.	I. X	100.-	X I 11
		Popis: místnost obědlná dubové čtvercové parkety, obložení dřevem, bílé natřeno s modrým proužkem, tapety květový vzor papírové, stěna rokokó modře zdobení. Místnost číslo 45 předpokoj děckého pokoj - výstavní.			
308.	1687.	stůl tvrdý na prohmnutých nohách, šedá mramorová deska 1 mísu, r. 77x115x65 cm.	I. X	500.-	X 500.-
309.	2148.	Akvarel: portrét Josefa v modrém hněd. rám, r. 20x15 cm.	I. X	200.-	X 200.-
310.	292.	Dva archy post. známek, 75 kusů s konem, hněd. rám, r. 31x27 cm.	I. X	200.-	X
311.	320.	foto - Lunety - M. Svabinského - Libušeina vstava, bílý rám, r. 40x50 cm.	I. X	300.-	X
312.	32.	- O - Lunety - Žilka, bílý rám, r. 40x50 cm.	I. X	300.-	X
		Místnost malá, jedno okno, papírové vzorkové tapety, čtvercové parkety.			
		Místnost číslo 46 první děcký pokoj výstavní.			
313.	3562.	komoda leštění vykládání 3 mísučky tenké hnědé barvy, tvrdá, r. 86x120x65 cm.	I. X	4.000.-	X 4.000.-
314.	3117.	stůl pasí avěle hněd. zelené sukno 1 mísučka, nástavce se dvěma mísučkami, 4 prohmuté nohy	I. X	3.000.-	X
315.	2071.	židle hnědé vyřezávání, polštář- -vané osídadlo a sedadlo, červ. potah.	I. X	300.-	X
316.	3692.	ronová skříňka, vykládání, leštění 1 křídlové dveře 92 cm. vysoká,	I. X	2.000.-	X 2.000.-
317.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
318.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
319.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
320.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
321.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
322.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
323.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
324.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
325.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
326.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
327.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
328.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
329.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-
330.	3171.	sedadlo bílá čtvercová, sukno	I. X	100.-	X 100.-

Obr. 10. Černá kniha kmenového mobiliáře Slatiňan, červeně přeškrtnuté předměty byly vyřazeny v roce 1961, zdroj: NPÚ, SZ Slatiňany

době nezaupal kladný postoj k lidově demokratickému řízení čsl. republiky“.⁴⁵ Odebrání zakoupeného mobiliáře nakonec zřejmě neproběhlo, a to z rozhodnutí NPF ze dne 28. června 1948, ve kterém je uvedeno, že „NPF [...] žádá, abyste nábytek [...] ponechali až na další v držbě a užívání Ing. Čecha“.⁴⁶

Další třídění předmětů ve Slatiňanech probíhalo až na přelomu března a dubna 1948. NKK vytřídila mobiliář mimo jiné pro následující instituce:⁴⁷

- sběrný NKK ve Žlebech a Jemništi
- Vlastivědné muzeum v Chrudimi
- Uměleckoprůmyslové muzeum
- Vojenskohistorické muzeum
- Státní hipologické muzeum ve Slatiňanech
- Státní sbírka mapová

Obr. 11. Ukázka vytříděného porcelánu z hlavního salonu pro Uměleckoprůmyslové muzeum, zdroj: NPÚ, Sběrka fotografické dokumentace

Nejsnazší identifikace původního mobiliáře proběhla přímo ve Slatiňanech. Jde o předměty vytříděné NKK pro Státní hipologické muzeum a předměty, které byly v objektu ponechány jako užitkové. Slatiňanské černé knihy uvádějí 2 188 inventárních čísel kmenového mobiliáře. Soupisová dvojice Dr. Jan Hromádka a Jaroslav Bublík při jejich sestavování pro Státní památkovou správu v roce 1954 zahrnula do kmenového inventáře i přibližně 100 předmětů, které byly nakoupeny správou muzea v letech 1946–1953. Stovky předmětů zahrnujících veškeré porcelánové zařízení koupelen, lovecké trofeje, lucerny na chodbách, různé kusy nábytku atd. však byly z evidence vyškrtuty v roce 1961 Ministerstvem školství a osvěty jako užitkový inventář,⁴⁸ jehož

45 Tamtéž, dopis NPF v Praze pobožce v Pardubicích ze dne 9. 6. 1948.

46 Tamtéž, dopis NPF v Praze pobožce v Pardubicích ze dne 28. 6. 1948.

47 ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. XVII, inv. č. 1784 až 1793, protokoly a poznámky k eliminaci mobiliáře zámku Slatiňany.

48 Národní památkový ústav, černá kniha kmenového inventáře zámku Slatiňany, červeně přeškrtnuté položky pod č. j. 920/61.

část měla být zlikvidována. Mezi takto eliminované předměty patřilo například veškeré vybavení koupelen, nábytkové kusy užívané v provozních prostorách zámku, radiátory ústředního topení z roku 1924 apod. Naštěstí se fyzická likvidace dotkla jen malého počtu předmětů a většina na objektu zůstala buď jako drobný hmotný majetek, anebo byla uklizena na půdu, odkud jsou dodnes předměty postupně snášeny,

S E Z N A M	
předmětů vyřazených z inventáře zámku ve Slatiňanech Národní kulturní komisí, jako státní kulturní majetek a odevzdaných do správy vojenského muzea v Praze.	
2674	sousoší dvou bojujících jezdců - Maďara a Turka - bronzová litina - pod oběma zápasícími ležící postava černocho - označeno na soklu jako allegoria bitvy u Aboukiru. Bez signatury umělce a litce. II.polovice XIX.století 20.000,-
2241	poprsí Františka Josefa I. - bronzová litina na dřevěném podstavci soustruhovaném - bez signatury ulámce - lito c.k. Kunst-Erzgiseri 1898 - dámská cena steeple chase v Pardubicích 1899 2.000,-
2244	socha císaře Františka Josefa I v celé postavě - značeno Hermann Klotz - biscuit firmy Förster - Vídeň 1906 800,-
1377	sousoší jezdce na koni smekajícího klobouk v kroji důstojníka z II.polovice XVII.století - bronzová litina podle návrhu P.Cayrarda ve Vídni 1844? - podstavec z červeného mramoru na něm bronzový znak Auerspergů 5.000,-
1373	
1374	sádrové odlitky - sousoší generálů rakouských podle návrhu
1375	sochaře Höglera 1851 1.200,-
1376	
3947	soška mladého císaře Františka Josefa I. biscuit Vídeň kolem 1850 1.000,-
2502	soška císaře Františka Josefa I.podle stavu 1848, malovaný porcelán Vídeň - začátek XX.století (v generálské uniformě) 500,-
1337	Daguerrotyp Karla hraběte Schwarzenberga - syna maršála Schwarzenberga v celé postavě v generálské uniformě - oválný rámeček rokokový ze dřeva řezaný - snímek ručně kolorován 500,-
728,722,730,726,727,724,723,739	- serie bitev podle obrazů malíře Huchtenburga I.polovice XVIII.století,černý mědiryt 8.000,-
729,738,725	- výjevy z vojenského života podle obrazů P.Wouvernense II.polovice XVII.století 2.500,-
743,744	- vojenské výjevy z tábora podle obrazů P.Wouvernense konec XVII.století 1.000,-
1157	poprsí důstojníka Schwarzenberga Karla z Napoleonských válek - plátno, plej 1.000,-
2160	vzletnutí balonu nad pevnost - barevný akvarel od Mürbacha - kolem 1900 1.000,-
771	jezdecká bitva - barevná gouache - kolem 1800 2.000,-
1941	husar na koni - barevná mědirytina podle stavu 1710 z konce XVIII.století 500,-
1875	důstojník a pěšák II.občanského pluku v roce 1848 - barevná mědirytina J.Höchle 400,-
1334,1335	- válečné výjevy z války o Schleswig-Holstein - dvě válečné litografie 1.000,-
1330	čtyři litografie skupinové portréty rakouské generality
1331	s císařem Františkem Josefem I. a Radeckým - Vídeň kolem
1332	1850 3.000,-
1333	

Obr. 12. Seznam předmětů vyřazených pro Vojenské muzeum v Praze (část), zdroj: NPÚ, SZ Slatiňany

v případě potřeby restaurovány, zanášeny zpět do evidence mobiliáře a stávají se součástí expozic.

Snadno dohledatelným slatiňanským mobiliářem byl také ten, který vytrídila NKK jako státní kulturní majetek pro svou vlastní potřebu. Vytrídění pod vedením předsedy NKK Zdeňka Wirtha probíhalo ve dnech 25. a 26. března 1948 a seznam byl sepsán o několik dní později – 2. dubna 1948. Dle současné evidence NPÚ bylo vytríděno 8 402 inventárních jednotek pro sběrnou Žleby. Mimo uvedený počet inventárních jednotek stojí předměty později odvezené ze žlebské sběrný na zámky Litomyšl, Rychnov nad Kněžnou a Nové Hradky u Vysokého Mýta, kde bylo těsně před odvozem svozového inventáře po restituci novohrádeckého zámku v roce 1991 deset slatiňanských předmětů zcizeno. Tyto předměty se dnes již nacházejí zpět ve Slatiňanech a jsou nedílnou součástí expozic. O předměty odvezené do sběrný Jemniště po likvidaci tamního Muzea módy se podělily předchůdce NPÚ – Krajské středisko státní památkové péče a Uměleckoprůmyslové muzeum. Některé z předmětů odvezených na Jemniště nebyly zatím dohledány, otázkou je tak jejich převzetí Muzeem Podblanicka, které ale jeho pracovníky nebylo potvrzeno.

V případě dalšího vytríděného mobiliáře bylo nutné dohledávat soupisy ve spolupráci s přejímajícími institucemi uvedenými ve zkoumaných archivních pramenech, které autor oslovil s tím, zda mohou potvrdit jejich existenci ve svých fondech. Mobiliář vytríděný NKK a svěřený těmto institucím je pak uveden dále v přehledu.

Knihovní fond tvoří samostatnou kapitolu a jeho osudům prozatím nebyla věnována patřičná pozornost. Za zmínku však stojí fakt, že již po válce docházelo k postupnému rozprodeji knih, a to přímo kastelánem Bedřichem Kořínkem.⁴⁹ Vytrídění historického knihovního fondu proběhlo v roce 1949 a následně bylo 284 knih odvezeno do sběrný na Hrádku u Nechanic, kde splynuly s fondem Lázně Bělohrad, další odborně zaměřené knihy byly předávány např. na Jemniště, do Vojenského muzea v Praze, Náprstkovu muzeu a Hipologickému muzeu. Osud zámecké knihovny není zcela jasný a je námětem pro studium do budoucna.

Ze zbývajících inventářů zámku byly následně vyčleněny položky užitkové, jejichž část správa zámku navrhla na začátku roku 1949 k odpisu a odprodeji. Dle revizní zprávy šlo o: „*Inventář vesměs méněcenný, který překážel. MZe jej komisionálně shlédlo a souhlasilo, aby předměty byly některé vyřazeny na palivo, jiné ještě upotřebitelné aby se prodaly, kovové aby se daly do sběru kovu. O tom sepsán protokol 8. dubna 1949.*“⁵⁰ Další eliminaci navrhla správa zámku na začátku roku 1954. Z navrženého seznamu byla část předmětů vypuštěna z nařízení pracovnice NKK Emy Charvátové při její návštěvě zámku dne 9. března 1954. Naproti tomu byl seznam doplněn o jiné předměty. Přesný rozsah dodatečně vytríděného inventáře není autorovi znám, neboť zmíněný protokol z roku 1949 zatím nenalezl. Předpokládat lze nábytek především z provozních prostor, kuchyňské nádobí, lůžkoviny apod. Tomu také napovídá obsah seznamu z roku 1954 obsahující celou řadu skříní, kredence, stoly, prádelníky, zástěny, zrcadla, džbány apod. I přes provedení eliminace v roce 1954 některé předměty na zámku zůstaly. Dnes mají v prezentaci památkového objektu své nezastupitelné místo, právem se tak opět stávají součástí evidovaného mobiliáře

Přehled institucí a subjektů přebírajících inventář zámku Slatiňany

Kulturní a vědecké instituce:

Státní hipologické muzeum Slatiňany (soupis z 2. dubna 1948)

- 402 položek většinou obrazového fondu

49 E-mail PhDr. Petra Maška autorovi článku ze dne 10. 11. 2022 s odkazem na agendu knižního referátu NKK/SPS v Archivu Národního muzea.

50 NA, fond SPS – D, kart. 103, inv. č. 171, Revizní zpráva sepsaná dr. Janem Hromádkem a Jaroslavem Bublíkem, 16. 3. 1954.

- další původní převzatý inventář doplněný o nákupy z let 1949–1953 je uveden v inventárních černých knihách z roku 1954
- celkem jde o 4907 inventárních jednotek, které v zámku po roce 1945 z původního fondu zůstaly (spolu s předměty z Nových Hradů, Rychnova nad Kněžnou, Litomyšle a po odečtení nakoupených předmětů po roce 1945)
- neurčený počet knih

NKK – sběrna Žleby (soupis z 2. dubna 1948)

- 6 700 inventárních jednotek fotografií a negativů
- 339 inventárních jednotek – grafika a obrazy
- 79 inventárních jednotek – nádoby, nádobí, sošky
- 19 inventárních jednotek – nábytek

NKK – sběrna Jemniště (soupis z 1. dubna 1948)

- 30 položek (např. dvě vitríny, model pokoje, šperkovnice, skříňka na vějíř apod.)
- 11 knih

NPÚ – zámek Frýdlant

- 1 grafika vytríděná pro NKK – sběrnou Žleby, zaevidováno do černé knihy ve svozu Slatiňany a následně na základě č. j. 18703/56 přesunuto na zámek Frýdlant

NPÚ – zámek Litomyšl

- soubor mobiliáře (2 kusy nábytku, 88 grafik) vytríděného pro NKK – sběrnou Žleby, zaevidováno do černé knihy ve svozu Slatiňany a následně na základě č. j. 13129/57 přesunuto na zámek Litomyšl, později na základě č. j. MK ČSR 6516/80 a MK ČSR 15683/80 až na jednu grafiku předáno zpět do Slatiňan

Zámek Nové Hradky u Vysokého Mýta

- soubor mobiliáře (5 kusů nábytku, 1 hodiny, 77 grafik a obrazů, 25 kusů porcelánu) vytríděného pro NKK – sběrnou Žleby, zaevidováno do černé knihy ve svozu Slatiňany a následně na základě č. j. 9231/54 a 13129/57 přesunuto na zámek Nové Hradky, po jehož restituci byly předměty navraceny do Slatiňan

Zámek Rychnov nad Kněžnou

- 1 obraz vytríděný pro NKK – sběrnou Žleby, zaevidováno do černé knihy ve svozu Slatiňany a následně na základě č. j. 19846/56 převezeno na zámek v Rychnově nad Kněžnou, po jehož restituci byl obraz navrácen do Slatiňan

Vojenské muzeum v Praze (soupis z 26. března s dvěma dodatky z 2. dubna 1948)

- 69 položek (obrazy, sochy) a 97 knih

Uměleckoprůmyslové muzeum (soupis ze 7. března 1947 a 26. března 1948)

- 94 položek (porcelánové sošky, nádoby, nádobí, hodiny) + předměty získané při likvidaci Muzea módy na Jemništi a při třídění šperků z Ústředního skladu předmětů z drahých kovů prohlášených za státní kulturní majetek v roce 1961

Vlastivědné muzeum v Chrudimi (soupis z 26. března 1948)

- 12 položek (např. renesanční truhla z roku 1593)

Národní a Náprstkovo muzeum

- 66 kusů bankovek pro Numismatické oddělení (potvrzenka z 16. března 1946)
- 64 rytin pro Divadelní oddělení (reverz z 25. června 1948)
- 64 loveckých trofejí z cest do Afriky
- 66 suvenýrů z cest do Afriky (štíty, kly, oštěpy apod.)
- 40 knih, 531 fotoreprodukcí a fotografií (soupis z 19. října 1948)

Obr. 13. Jižní průčelí zámku Slatiňany, 2021, zdroj: NPÚ, SZ Slatiňany

Národní technické muzeum (reverz NTM v Praze č. 7259/48)

- neurčený počet fotografií

Národní galerie (reverz 7280/48 z 24. listopadu 1948)

- 52 rytin, kreseb a akvarelů (prozatím neidentifikovány)

Ústav dějin umění Karlovy univerzity

- dle konceptu spisu č. j. 1846/48 se mělo jednat o „*různé museálie*“, konkrétní seznam nebyl doposud nalezen, dle sdělení prof. Royta „*Ústav žádná umělecká díla nevlastní*“⁵¹
- dle potvrzenky z 5. dubna 1948 převzal Ústav „zásilku knih“, k čemuž si NKK pod č. j. 6449/48 vyžádala 2. listopadu 1948 zaslání vyhotoveného seznamu, který nebyl doposud nalezen

Státní sbírka mapová (v některých dokladech uvedeno jako Zeměpisný ústav Karlovy univerzity v Praze, dnes mapová sbírka Univerzity Karlovy)

- „seznam“ map z 2. dubna 1948 určených za státní kulturní majetek a svěřený do správy Zeměpisnému ústavu Karlovy univerzity v Praze
- 3 balíky map (celkem 55 kusů) z 18. až 20. století

Muzeum města Prahy (potvrzenka se soupisem z 13. dubna 1948)

- 2 obrazy a 8 tiskovin

Vládní a jiné úřady:

Ministerstvo zahraničí (soupisy z 20. února a 1. března 1947)

- 19 skříní a truhel, 24 stolů a stolků
- 55 židlí, křesel, pohovek, postelí
- 16 lustrů a lamp, 123 kusů zrcadel, porcelánových váz, květináčů a doplňků

⁵¹ E-mail prof. Jana Royta autorovi článku ze dne 13. 10. 2011.

Ministerstvo státní kontroly (seznamy z vytřídění dne 23. srpna 1954)

- 9 barokních skříní, 5 barokních truhel
- 4 pohovky, 11 židlí, 6 křesel
- 1 komoda, 1 etažér, 2 lampy, 1 kalamář

Ministerstvo informací

- seznam doposud nenalezen

Mexické velvyslanectví s určením pro Turbovský palác

- seznam doposud nenalezen

Pražský hrad

- seznam doposud nenalezen

Soukromé osoby:

Ing. Miroslav Čech, ředitel Státního pokusného hřebčína Slatiňany (soupis z 19. února 1947)

Jindřich Steinitz, ředitel hřebčína Kladruhy nad Labem

- seznam doposud nenalezen (pravděpodobně kožená sedací souprava⁵²)

různé soukromé osoby, kterým byly části užitkového inventáře odprodány⁵³

Závěr

„Nelze hodnotit jako objekt I. kategorie státního kulturního majetku.“ Těmito slovy zhodnotil zámek Slatiňany po architektonické stránce v roce 1953 architekt Břetislav Štorm, pracovník technické kanceláře NKK. Bylo to vlastně jen faktické potvrzení toho, že byl objekt po válce předán MZe, vytříděn a určen pro účelové využití. Jeho interiéry byly adaptovány pro potřeby Hipologického muzea. V roce 2011 vznikla expozice představující Slatiňany také jako aristokratické sídlo bohaté a urozené knížecí rodiny Auerspergů. Pro vznik této interiérové instalace bylo potřeba dohledat původní předměty, které byly po roce 1945 odvezeny na mnoho různých míst. Většina mobiliáře prohlášeného za státní kulturní majetek NKK byla dobře dohledatelná na základě předávacích protokolů. Problematické je dohledávání předmětů, které byly se souhlasem Ministerstva školství a osvěty převedeny Národním pozemkovým fondem k vybavení několika vládních institucí. Pro další bádání budou klíčové doklady právě k těmto převodům a materiály z nástupnických organizací přejímajících institucí. Velmi zajímavým námětem pro budoucí pátrání po původním zařízení zámku by byly materiály, kterými bylo odprodáno vybavení zámku soukromým osobám, případně mobiliář označený za užitkový inventář a následně odprodáný. Těchto případů jsou ale vyšší desítky a úspěšnost v nalezení předmětů bude spíše mizivá.

Summary

Just as hundreds of other chateaux after the Second World War, the Slatiňany chateau has also gone through a process of confiscation and subsequent sorting of the internal equipment. The building was not intended to be part of the collection of sights open to the public under the administration of the National Cultural Commission, so it had to be released for new use. The actual selection and sorting of the objects was not carried out in a completely standard way – first

the inventory was selected for the state authorities and only then for the cultural institutions. Thus, Slatiňany chateau equipped not only ordinary offices of ministries but also objects at the highest level – Prague Castle and the Presidium of the Government of the Czechoslovak Socialist Republic. After the removal of a large part of the internal furnishings, the furniture was sorted out for the needs of museums and collections of the National Cultural Commission. The idea of creating

52 ÚDU AV ČR, odd. dokumentace, fond NKK, kart. XVII, inv. č. 1783, Zápis o komisionálním jednání na zámku ve Slatiňanech ve dnech 18.–20. února 1947.

53 SOA HK, AO Zámorsk, fond NPF MZe – úřadovna Pardubice (1945–1959), kart. 76, doklady o odprodeji.

a hipological museum, which focused on aristocratic collections with horse motifs, saved it from being used for this purpose. This exhibition suffered in quality after 1989, when part of the collections were returned to the original rightful owners after restitution proceedings. Therefore, in 2010, the staff of the National Heritage Institute began work on the creation of a new historical interior

installation aimed at presenting the chateau as the summer residence of the Princes of Auersperg. In order to create this installation, it was necessary to map the fate of the original furnishings, find historical inventories, drawings or photographs of the interiors. This was the beginning of a hitherto ongoing search for the intricate fate of the interior furnishings of Slatiňany Chateau.

Prameny a literatura

Archivní a sbírkové fondy

Národní archiv Praha, Státní památková správa Praha (1945)1953–1958(1964) – dodatky

Národní památkový ústav, Sbírka fotografické dokumentace

Národní památkový ústav, mobiliární fond zámku Slatiňany

Národní památkový ústav, mobiliární fond zámku Žleby

Státní oblastní archiv v Hradci Králové, archivní oddělení Zámorsk, fond Národní pozemkový fond

Ministerstva zemědělství – oblastní úřadovna Pardubice (1945–1959)

Státní oblastní archiv v Hradci Králové, archivní oddělení Zámorsk, fond Velkostatek Nasavrky (1612–1946)

Ústav dějin umění Akademie věd České republiky, Oddělení dokumentace, fond Národní kulturní komise

Literatura a vydané prameny

AUERSPERG, Alois, *Menschen von Gestern und Heute. Das Erlebnis eines 85jährigen*, nevydaný rukopis, Salzburg 1982.

BAKEŠ, Martin – BUŠTA, Jaroslav – CÍSAŘOVÁ, Jitka – FINGER, Birgit et al. (edd.), *Osudy konfiskátů: výzkum provenience a problematika přesunů kulturního majetku v Československu na základě prezidentských dekretů*, Praha 2020.

BENDA, Josef, *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*, Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky), Praha 2010.

BUŠTA, Jaroslav – BUŠTOVÁ, Adéla – KONEČNÝ, Michal – RYŠAVÝ, Radek, *Zámek Slatiňany*, druhé (aktualizované) vydání, Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, Sychrov 2021.

EBEL, Martin – SVOBODA, Ladislav, *Zámek Slatiňany. Stavebně-historický průzkum*, Pardubice 1996.

PREINFALK, Miha, *Auersperg, Geschichte einer europäischen Familie*, Graz 2006.

ROHÁČEK, Jiří – UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.), *Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby: soubor příspěvků*, Praha 2010.

UHLÍKOVÁ, Kristina, *Národní kulturní komise 1947–1951*, Fontes historiae atrium, Praha 2004.

UHLÍKOVÁ, Kristina – JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita – CÍSAŘOVÁ, Jitka – UHLÍK, Jan, *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*, Praha 2017.

VLČEK, Pavel, *Colloredo-Mansfeldský palác na Starém Městě pražském*, Monumenta Bohemiae et Moraviae, Ústav dějin umění AV ČR, v.v.i., Praha 2015.

Ing. Jaroslav Bušta (nar. 1986)

Národní památkový ústav, státní zámek Slatiňany

busta.jaroslav@npu.cz

Absolvoval Stavební fakultu Českého vysokého učení technického v Praze, obor Geodézie a kartografie. Od roku 2010 působí v Národním památkovém ústavu jako kastelán státního zámku Slatiňany. Pod jeho vedením proběhla reinstalace interiérů a byla provedena komplexní obnova zámku a jeho zahrady.